

نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران / سال پانزدهم، شماره ۲۹، بهار و تابستان ۹۹، ۲۱۱-۲۳۸

مقاله پژوهشی

امنیت اقتصادی - اجتماعی و قصد باروری در شهر تهران^۱

محمد جلال عباسی شوازی^۲، حجه بی بی رازقی نصرآباد^۳، میمنت حسینی چاوشی^۴

چکیده

یکی از تبیین‌های اساسی باروری پایین اجتناب از خطر و کاهش بی‌اطمینانی می‌باشد. این مطالعه در چارچوب نظریه اجتناب از خطر و انتخاب عقلانی تأثیر امنیت بر قصد فرزندآوری زنان را آزمون می‌کند. بدین منظور از بخشی از داده‌های طرح تحولات باروری در ایران و از اطلاعات ۴۱۷ زن همسر دار ۴۹-۱۵ ساله در شهر تهران استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد ۵۳ درصد از زنان قصد فرزندآوری دارند و میانگین تعداد فرزندان قصد شده ۲/۰۷ است. زنانی که خود و یا همسرانشان در سنین پایین‌تری هستند، زنان با تحصیلات دانشگاهی، زنان بدون فرزند یا تک‌فرزند و زنانی که تجربه حاملگی در دو سال گذشته نداشته‌اند، بیشتر قصد فرزندآوری دارند. قصد باروری همچنین با امنیت اقتصادی و نگرانی از آسیب‌های اجتماعی مرتبط است. با کاهش نگرانی از آسیب‌های اجتماعی و افزایش امنیت اقتصادی، قصد فرزندآوری افزایش می‌یابد. بر اساس نتایج تحلیل چند متغیره، تأثیر ابعاد مختلف امنیت (عینی و ذهنی) در مقایسه با متغیر سن زنان و تعداد فرزندان اندک است، لیکن با توجه به قصد فرزندآوری در زنان تک فرزند و بدون فرزند و ایده‌آل باروری بیش از دو فرزند در جامعه انتظار می‌رود با اقدامات مؤثر در جهت کاهش مشکلات اقتصادی در سطح کلان و خانواده و کاهش آسیب‌های اجتماعی، شرایط فرزندآوری در کشور تسهیل و شکاف بین باروری ایده‌آل و واقعی کمتر شود.

واژگان کلیدی: احساس امنیت، باروری، امنیت اقتصادی عینی، قصد، زنان، شهر تهران

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۹/۱۷

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۸/۲۶

۱ این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مصوب مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور با عنوان "تأثیر احساس امنیت بر رفتارها و ایده‌آل‌های باروری" است.

۲ استاد جمعیت‌شناسی، دانشگاه تهران و استاد افتخاری دانشگاه ملبورن استرالیا، mabbasi@ut.ac.ir

۳ دانشیار جمعیت‌شناسی، مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور (نویسنده مسئول)

hajjiih.razeghi@psri.ac.ir

۴ دانشیار جمعیت‌شناسی، دپارتمان جمعیت و بهداشت عمومی، دانشگاه ملبورن استرالیا

meimanat.hosseini@unimelb.edu.au

DOI: [10.22034/PAI.2021.99185.1090](https://doi.org/10.22034/PAI.2021.99185.1090)

مقدمه و بیان مسأله

طبق گزارش سازمان ملل در مورد چشم انداز جمعیت جهان (۲۰۱۷) تقریباً نیمی از جمعیت جهان در کشورهای زندگی می‌کنند که باروری زیر سطح جانشینی دارند در سال ۱۹۷۰، ۲۲ کشور باروری زیر سطح جانشینی داشتند، اما در دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ این تعداد چهار برابر شد و به ۷۹ کشور رسید و در دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۵، ۲۵ کشور باروری کمتر از ۱,۵ داشتند. به تعبیر ویلسون^۱ (۲۰۰۱) در حال حاضر باروری پایین تبدیل به یک پدیده واقعا جهانی شده است. باروری پایین که ممکن است یک پدیده موقت و تحت تاثیر افزایش تاخیر در ازدواج و فرزندآوری و ناامنی‌های اقتصادی و اجتماعی و بی‌اطمینانی از آینده باشد (سوبوتکا^۲ و همکاران ۲۰۱۸)، در حال حاضر موضوع مهم برای مباحث عمومی و یک دلیل اساسی برای توسعه و تغییر سیاست‌های جمعیتی دولت‌ها می‌باشد (باستن^۳ و همکاران ۲۰۱۳).

مرور مطالعات باروری پایین نشان داد که عوامل متعددی از جمله افزایش سطح تحصیلات و درآمد (باستن و همکاران ۲۰۱۳)، مشارکت زنان در بازار کار و برابری جنسیتی (مکدونالد^۴ ۲۰۰۰)، کاهش ارزش‌های سنتی خانوادگی، اشاعه ارزش‌های پست مدرنیسم (تورنتون^۵ و همکاران ۲۰۱۲)، جهانی شدن و استفاده از رسانه‌های مدرن (باستن و همکاران ۲۰۱۳) از دلایل اساسی باروری پایین است.

علاوه بر عوامل فوق وجود مخاطرات در جامعه و نگرانی‌هایی که افراد از شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه، بی‌اطمینانی در بازار کار و همچنین بی‌اطمینانی از وضعیت آینده دارند، می‌تواند تصمیمات و رفتارهای باروری کنشگران را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به اینکه امنیت جزء نیازهای اساسی انسان است، زمانی که افراد شرایط اقتصادی و اجتماعی و یا زندگی شخصی را نامساعد ارزیابی کنند و یا حتی اگر به این نتیجه برسند که آینده به لحاظ اقتصادی،

1 Wilson

2 Sobotka

3 Basten

4 McDonald

5 Thornton

اجتماعی و زندگی شخصی نامطمئن است، در واقع به لحاظ امنیت دچار تردید شده‌اند (کوهلر^۱ و همکاران ۲۰۰۲؛ مکدونالد ۲۰۰۲). جامعه شناسانی چون گیدنز^۲ (۱۳۷۹) و بک^۳ (۱۹۹۹) معتقد هستند که خطر کردن و در معرض خطر قرار گرفتن از ویژگی‌های جوامع مدرن هستند. گر چه در بسیاری از حوزه‌های فعالیت اجتماعی امنیت نسبی گسترده‌ای پدید آمده، با این حال خطرها و تهدیدهای تازه‌ای نیز برای انسان‌ها بوجود آمده است (بیات ۱۳۸۷).

امنیت را می‌توان از دو بُعد "عینی" و "ذهنی" بررسی کرد. در معنای عینی، فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب شده است (باپیری و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷، به نقل از بوزان، ۱۳۸۷) و به کمیت جرایم، آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه اشاره دارد که تغییرات در میزان آن‌ها امنیت جامعه را تغییر می‌دهد (جهانی‌دولت‌آباد و چمنی، ۱۳۹۳: ۷). بر طبق دیدگاه گیدنز (۱۳۷۷)، امنیت در وجه عینی یعنی امکان زندگی برای تمامی افراد به گونه‌ای فراهم شود که جامعه مدرن تعریف کرده است؛ یعنی افراد جامعه از سطوح قابل قبولی برای گذران زندگی و انتخاب شیوه زندگی بهره‌مند باشند امنیت در معنای ذهنی، همان احساس امنیت است. احساس امنیت، پدیده‌ای روان‌شناختی-اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامون است که افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. احساس آزادی نسبی از خطر این احساس، وضع خوشایندی را در افراد ایجاد می‌کند که فرد در آن دارای آرامش روحی و جسمی می‌گردد (بیات، ۱۳۸۷: ۱۵). برای اجتناب از خطر و یا ترس ناشی از ناامنی، افراد به طرق مختلف وارد عمل می‌شوند. بی‌اطمینانی از شرایط اقتصادی اجتماعی ممکن است باعث شود که افراد تشکیل خانواده و داشتن فرزند (بیشتر) را به آینده محول سازند، زیرا «تشکیل خانواده یا والدین شدن جزء تعهدات بلند مدت و به شدت نیازمند منابع هستند و زمانی که آینده ناامن درک شود، این ترتیبات به آینده موکول می‌شوند یا مورد چشم‌پوشی قرار می‌گیرند» (برناردی^۴ و همکاران، ۲۰۰۸: ۲۹۲).

1 Kohler
2 Giddens
3 Beck
4 Bernardi

در برخی از کشورهای اروپای جنوبی عدم قطعیت اساساً نتیجه بیکاری جوانان و یا بی‌ثباتی شغلی است. ریسک بیکاری بالا محدودیت‌های مالی و دریافت وام‌های متعدد باعث می‌شود افراد با اتخاذ استراتژی تأخیر و سرمایه‌گذاری در تحصیل و سرمایه انسانی بیمه‌ای، در طول زمان عدم قطعیت در مورد چشم انداز آینده را کاهش دهند (پرلی هریس^۱ ۲۰۰۶؛ کوهلر^۲ و کوهلر ۲۰۰۲). در کشورهایی نظیر ایتالیا و اسپانیا تأخیر فرزندآوری با سرمایه‌گذاری در مسکن مرتبط است (پرلی هریس ۲۰۰۸؛ مولدر و بیلاری^۳ ۲۰۱۰). در برخی کشورهای اروپای شرقی عوامل اقتصادی تعیین‌کننده مهم باروری خیلی پایین نیست، و در مطالعات مختلف رابطه معنی‌داری بین درآمد و یا بیکاری زنان و مردان مشاهده نشده است (پرلی هریس ۲۰۰۶؛ کوهلر و کوهلر ۲۰۰۲). در این کشورها بی‌ثباتی در استانداردهای زندگی و ناامنی‌های اجتماعی ناشی از تضادها و شکست در هنجارهای اجتماعی منجر به کاهش گرایش افراد به فرزندآوری شده است (پرلی هریس ۲۰۰۸). بنابراین یکی از تبیین‌های اساسی باروری پایین، عدم قطعیت در مورد آینده و احساس ناامنی و اجتناب از خطر است.

ایران از جمله کشورهایی است که انتقال جمعیتی را طی مدت کوتاهی طی کرده است، بطوری که از سال ۱۳۸۵ نرخ باروری به پایین‌تر از حد جانشینی (۲/۱ فرزند) و در سال ۱۳۹۰ حدود ۱/۸ رسید ولی مجدداً در سال ۱۳۹۵ به ۲,۱ افزایش یافت پس از آن مجدداً باروری رو به کاهش رفت و در سال ۱۳۹۸ به سطح ۱,۷ رسیده است (مرکز آمار ایران ۱۳۹۹). در این میان شهر تهران بیش از دو دهه است که باروری پایین دارد و در حال حاضر باروری خیلی پایین (۱/۲ فرزند) را تجربه می‌کند. سطح باروری پایین در شهر تهران، می‌تواند تحت تأثیر امنیت و یا وجه دیگر آن ناامنی باشد، علی‌رغم تحقیقات زیادی که در حوزه امنیت اجتماعی در ایران صورت گرفته است، اثرات احساس امنیت و یا امنیت درک شده در رفتار و نیت باروری کمتر بررسی شده است. بنابراین باروری پایین به عنوان یک موضوع مهم در حوزه جمعیت‌شناسی و

1 Perelli-Harris
2 Kohler
3 Mulder & Billari

در برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های رفاهی، اجتماعی و بهداشتی از یک سو و شناخت تاثیر احساس امنیت بر نیت باروری پایین از سوی دیگر نیازمند بررسی است. در این مطالعه شهر تهران به عنوان میدان تحقیق انتخاب شده است. انتخاب این شهر به عنوان میدان تحقیق از چندین جهت حائز اهمیت است. تهران مهمترین قطب جمعیتی و شهری کشور است که بیش از یک ششم جمعیت کشور را در خود جای داده است. به دنبال تلاش‌های زیاد برای تمرکززدایی از این شهر، جمعیت شهرها و آبادی‌های اطراف شهر تهران افزایش قابل توجهی داشته است. دوم همانطور که اشاره شد شهر تهران بیش از دو دهه است که باروری پایین دارد و در حال حاضر جزء شهرهایی است که باروری خیلی پایین را تجربه می‌کند. سوم تهران به دلیل شرایط خاص جمعیتی و فضایی - کالبدی خود می‌تواند زمینه‌ساز بسیاری از ناامنی‌های اجتماعی، اقتصادی، انحرافات، ناهنجاری‌ها، آسیب‌های اجتماعی و مشکلات محیطی باشد (رهنمایی و پورموسی ۱۳۸۵: ۱۸۰) و بر اساس برخی از مطالعات این شهر دچار طیف گسترده‌ای از مسائل ناامنی محیطی - جغرافیایی، اجتماعی می‌باشد (جان پرور و همکاران ۱۳۹۲: ۱۰). در مواجهه با پیامدهای منفی شهری و صنعتی شدن از جمله رشد فردگرایی و جمع زدایی، به تبع آن تهدید احساس امنیت برای شهروندان دور از انتظار نخواهد بود (ذاکری هامانه و همکاران ۱۳۹۱).

ادبیات نظری و تجربی

بطور کلی نیت و رفتارهای باروری در چارچوب دو رویکرد اساسی ساختاری و ایده‌ای تبیین می‌شوند. در رویکرد ایده‌ای بر نقش تغییرات ارزشی و نگرشی افراد از سمت خانواده محوری به سمت توسعه و تحقق خود از طریق رشد فردگرایی، اشاعه ایده‌ها و ارزش‌های جدید در رفتارهای باروری و خانواده تأکید می‌کنند (دی لانک و همکاران، ۲۰۱۴ تورنتون و همکاران ۲۰۱۲). رویکرد دیگر تبیین‌های ساختاری است که به نظریه‌های انتخاب عقلانی نیز تعبیر می‌شوند، روندهای جمعیتی را مرتبط با شاخص‌های توسعه می‌دانند و بر تحولات اقتصادی - اجتماعی منتج از مدرنیزاسیون و نوسازی به عنوان عامل اصلی کاهش باروری تأکید می‌کنند. در

این رویکرد به نقش تغییرات ساختاری ناشی از پدیده جهانی شدن و گسترش فرایند نوسازی، و مولفه‌های آن همچون افزایش سطح تحصیلات، شهرنشینی، گسترش رسانه‌های ارتباطی، توسعه حمل و نقل و ارتباطات در تغییرات نیت و رفتارهای باروری اشاره می‌کنند.

یکی از تبیین‌های ساختاری، نظریه اقتصاد خرد باروری است. عنصر اساسی در این نظریه انگیزه یا منطق خواستن خانواده بزرگ و یا کوچک است و تحلیل‌های هزینه-فایده در تصمیمات باروری نقش اصلی دارد. در این رویکرد افراد به عنوان عاملان منطقی در نظر گرفته می‌شوند که این توانایی را در ارزیابی شرایط خود داشته و سعی در بالا بردن منافع خود دارند (اندورکا^۱: ۱۹۷۸: ۲۷). به زعم بکر^۲ (۱۹۶۰)، افراد در تصمیم‌گیری برای اینکه بچه داشته باشند یا نه، مزایا و هزینه‌های داشتن فرزند اضافی را سبک سنگین می‌کنند. بر این اساس، افراد دانش یا درک مناسبی از هزینه‌ها و منافع داشتن فرزند اضافی دارند. در سال‌های اخیر ابعاد دیگری از مدل انتخاب عقلانی و نظریات مربوط به هزینه و فایده فرزندان توسط محققان و صاحب‌نظران مختلف ارائه شده است. نظریه اجتناب از خطر^۳ یکی از نظریاتی است که از نظریه انتخاب عقلانی و اقتصاد جدید خانوار^۴ (بکر، ۱۹۶۰) ریشه می‌گیرد. نظریه اجتناب از خطر، بُعد بی-اطمینانی را به فرایند تصمیم‌گیری اضافه می‌کند (فیوری^۵ و همکاران، ۲۰۱۳؛ سوبوتکا و همکاران، ۲۰۱۰).

طبق نظر مکدونالد (۲۰۰۶) زوجین با ارزیابی هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم و همچنین فواید داشتن فرزند تصمیمات باروری خود را تحقق می‌بخشند. هزینه‌ها و منافع در واقع هزینه‌ها و منافع آینده هستند و بر این اساس افراد در مورد هزینه‌ها و منافع اطمینان ندارند، از این رو تصمیم‌گیری در مورد باروری وابسته به جهت‌گیری‌های آینده خواهد بود. اجتناب از خطر موجب کاهش میزان ازدواج، تاخیر در باروری، و در نهایت کاهش میزان باروری می‌شود.

1. Andorka

2 Becker

3 Risk Aversion Theory

4 New Home Economics

5 Fiori

استدلال اصلی این رویکرد این است که پدر و مادر مسئول زمانی تصمیم به فرزندآوری خواهند گرفت که قادر باشند نه تنها تحت شرایط کنونی بلکه در آینده نیز فرزندان‌شان را حمایت کنند. فلن و اولاً (۲۰۱۸) با ترکیب عوامل سطح کلان و عوامل سطح خرد مدل نظری را پیشنهاد می‌دهند که بر اساس آن عوامل اجتماعی (وضعیت بازار کار و سیاست‌های ترکیب کار - خانواده)، عوامل فردی (خصوصیات فردی و منابع شخصی) و امنیت اقتصادی درک شده (امنیت شغلی و امنیت درآمد) بر احساس خطر و امنیت مردم تأثیر می‌گذارد. احساس امنیت و خطر نیز نیت فرزندآوری افراد را متأثر می‌سازد. به نحوی که افراد تصمیم می‌گیرند نیت باروری و فرزندآوری را محقق سازند و یا به تاخیر بیندازند و یا هیچ قصدی برای فرزندآوری نداشته باشند. عوامل اجتماعی می‌توانند باعث تقویت یا تضعیف توانایی افراد در کار و درآمد شغلی شوند و این امر بر احساس عدم اطمینان و امنیت تأثیر می‌گذارد، علاوه بر آن احساس ناامنی تحت تأثیر خصوصیات فردی نیز قرار دارد. نتیجه نهایی احساس امنیت یا فقدان آن است که بر اساس آن نیت فرزندآوری در آینده، شکل می‌گیرد. با این حال تأثیر احساس امنیت به ویژگی‌های افراد بستگی دارد به عنوان مثال، در یک جامعه سطح بالای بیکاری ممکن است منجر به پایین آمدن امنیت اقتصادی و کاهش اهداف باروری شود. برای گروه‌های آسیب‌پذیر، مانند جوانان و افراد با تحصیلات پایین‌تر، نیت باروری ممکن است تحت شرایطی ضعیف‌تر شود و یا برعکس در جامعه دیگری این افراد والدین شدن را راهی برای کاهش عدم اطمینان در زندگی در نظر بگیرند. بنابراین، نیت باروری توسط احساس خطر و امنیت افراد شکل می‌گیرد که آن هم تحت تأثیر عوامل اجتماعی، عوامل فردی و امنیت اقتصادی درک شده است (فلن و اولاً ۲۰۱۸: ۷۹۶).

لوتز و همکاران (۲۰۰۶) علاوه بر تغییرات جمعیتی ناشی از تغییر ساختار سنی به دو جنبه جامعه‌شناسی و اقتصادی باروری اشاره می‌کنند در بعد جامعه‌شناختی نیت باروری پایین یکی از عوامل تعیین‌کننده باروری واقعی است. نیت باروری از طریق فرایند اجتماعی شدن و یادگیری اجتماعی هنجارهای اجتماعی شکل می‌گیرد و تحت تأثیر آن چیزی

است که مردم در محیط پیرامون خودشان در خانواده‌های با جمعیت کمتر تجربه می‌کنند. هرچه تعداد بچه‌ها در محیطی که افراد بسر می‌برند کمتر باشد، تعداد بچه‌هایی که بخشی از سیستم هنجاری افراد می‌شود کمتر است. علاوه بر آن کاهش امنیت اجتماعی، نگرانی از ریسک‌های اجتماعی و نااطمینانی اقتصادی - اجتماعی از مسائلی است که کوهورت‌های جوانتر در حال تجربه آن هستند. تحت این شرایط ایده‌آل‌ها و نیت باروری آن‌ها در حال کاهش است. جنبه سوم اقتصادی است که مبتنی بر بخشی از فرضیه درآمد نسبی ایسترلین است که بر این اساس باروری از ترکیب آرزوها و درآمد مورد انتظار حاصل می‌شود و فرض می‌شود که آرزوهای زوجین امروزی در حال افزایش است در حالی که درآمد مورد انتظار در حال کاهش است. زوجین امروزی نه تنها تجربه بی‌سابقه‌ای از قرار گرفتن در معرض تبلیغات با هدف بالا بردن مصرف‌گرایی دارند، این افراد ممکن است تعداد خواهر و برادر کمتری داشته باشند که نه تنها بر هنجارهای باروری آن‌ها مبتنی بر داشتن خانواده کوچک موثر است بلکه تعداد کمتری برای به اشتراک گذاشتن ثروت پدر و مادر داشته‌اند. از این رو استانداردهای زندگی آن‌ها بالا رفته و شکاف بین آرزو و درآمد مورد انتظار و همچنین چشم انداز اقتصادی بدبینانه‌ای که دارند منجر به کاهش نیت باروری، تاخیر باروری و رسیدن به باروری پایین می‌شود (لوتز و همکاران ۲۰۰۶: ۱۷۵).

در مطالعاتی که اخیراً برای تبیین باروری پایین انجام شده در چارچوب رویکرد اجتناب از خطر تاثیر بی‌اطمینانی اقتصادی و اجتماعی بر نیت و رفتارهای باروری آزمون شده است. سوبوتکا و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای نشان دادند اثر بی‌اطمینانی اقتصادی بر رفتار و نیت باروری با توجه به جایگاه اجتماعی، به‌ویژه سطح تحصیلات، متفاوت بوده است، به‌طوری‌که افراد بیشتر تحصیل‌کرده غالباً رفتار اجتناب از خطر را در پیش می‌گیرند. درآمد پایین و ناکافی، کاهش ساخت‌وساز مسکن و کمتر در دسترس بودن وام‌های کمک‌کننده باعث نایاب شدن مسکن برای زوجین جوان‌تر گشته و این مسأله در کشورهایی که دارا بودن مسکن شخصی را

به عنوان پیش‌زمینه‌ای برای والدین شدن در نظر می‌گیرند احتمالاً اثر منفی بر نیت باروری داشته باشد.

مودنا^۱ و همکاران (۲۰۱۲) با ایجاد سه شاخص نامنی اقتصادی مرتبط با نامنی شغلی، درآمد و ثروت خانوار و اخذ رهیافت ترکیبی کلان و خرد به تبیین رابطه بین نامنی اقتصادی و نیت باروری ایتالیا در فاصله سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۸ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بی‌ثباتی شغلی زنان به طور معنی‌داری بر فرزندآوری تأثیر دارد. همچنین، نامنی درآمدی خانوار روی تصمیم به تاخیر اولین فرزند یا بی‌فرزندی داوطلبانه دائمی تأثیر می‌گذارد.

پرلی هریس (۲۰۰۸) در مطالعه خود در مورد باروری پایین در اوکراین تأکید کرد بی‌ثباتی‌های سیاسی که منجر به آنومی‌های اجتماعی و شکست در هنجارهای اجتماعی شده از عوامل اساسی کاهش باروری به سطوح پایین است. اوکراین یک جامعه تحصیل کرده است که در آن پدر و مادر ایده کیفیت بچه را ارتقاء داده‌اند. اوکراینی‌ها نه به دلیل اینکه شرایط ملزومات فرزندآوری را ندارند، بلکه به دلیل اینکه کنترل‌شان را بر محیط اطراف‌شان از دست داده‌اند نمی‌خواهند بچه دیگری به دنیا بیاورند. در واقع تاخیر یا پرهیز از فرزندآوری بیش از اینکه یک پاسخی به نگرانی‌های مادی باشد، یک واکنش روان‌شناختی به شرایط آنومیک و بی‌اطمینانی اجتماعی است. اوکراین بالاترین نرخ‌های طلاق را در سال ۲۰۰۰ در جهان داشته است. این سطوح بالای طلاق، بی‌اطمینانی ازدواجی را افزایش داده و به نوبه خود احتمال داشتن فرزند بیشتر را به شدت محدود کرده است. به ویژه اینکه بسیاری از طلاق‌ها در سال‌های اولیه ازدواج رخ می‌دهد، از این رو بی‌ثباتی ازدواج و استرس و اضطراب در مورد ثبات ازدواج منجر به تاخیر فرزندآوری شده است.

کوهلر و کوهلر (۲۰۰۲) تأثیر بی‌اطمینانی اقتصادی را بر کاهش باروری اخیر روسیه در اوایل و میانه دهه ۹۰ میلادی آزمون کردند. طبق نتایج مطالعه آن‌ها، بین بی‌اطمینانی بازار کار یا بحران‌های بازار کار و باروری رابطه منفی وجود نداشته و حتی غالباً رابطه مثبت بوده است. به

---

1 Modena

عبارت دیگر، زنان یا زوجینی که خود و زندگی‌شان را تحت تأثیر بحران‌های بازار کار قلمداد کرده بودند در مقایسه با زنان یا زوجینی که کمتر تحت تأثیر این بحران‌ها قرار گرفته‌اند، غالباً بیشتر احتمال داشته که در دوره ۱۹۹۶-۱۹۹۴ دارای فرزند دیگری شوند.

میلز و بلاسفلد^۱ (۲۰۰۳) با تأکید بر افزایش بی‌اطمینانی اقتصادی - اجتماعی ناشی از جهانی شدن در جریان‌های زندگی جوانان در ۱۴ کشور توسعه‌یافته، دریافتند که جوانان با استراتژی‌هایی همچون ادامه تحصیلات، ورود دیر هنگام به بازار کار و به تأخیر انداختن ازدواج و فرزندآوری، گذار به بزرگسالی را دیرتر تجربه می‌کنند. آن‌ها برای تأمین منابع مالی تداوم تحصیلات خویش، و همچنین برای هموار کردن ورود خود به بازار کار، همزمان با تحصیل به کار پاره‌وقت می‌پردازند و بجای برگزیدن روابط زناشویی پایدار- که مستلزم زمان بیشتر و منابع مالی مطمئن‌تر است، همخانگی^۲ را انتخاب می‌کنند. در همین جوامع در میان زنان با تحصیلات کمتر، بیکار یا شاغل پاره وقت و یا کم درآمد، ازدواج زودهنگام و پذیرش نقش‌های خانه‌داری و مادری از جمله استراتژی‌هایی بوده که برای کاهش ناامنی و بی‌اطمینانی بکار گرفته شده است.

معینی، پوررضا و ترابی (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با استفاده از داده‌های طرح هزینه و خانوار سال ۱۳۸۹ تعیین‌کننده‌های اقتصادی باروری در ایران را بررسی کردند. نتایج نشان داد که تعیین‌کننده‌های اقتصادی هم در سطح خانوار و هم استانی از عوامل کلیدی مربوط به باروری خانوارهای ایرانی می‌باشد. هر چه قدر هزینه‌های تحصیلی هزینه‌های خانوار که معرفی از درآمد خانوار می‌باشد، بیشتر باشد، تعداد بچه‌ها کمتر است. احتمال داشتن بچه بیشتر در میان خانوارهای کم درآمد و پردرآمد بیشتر از خانوارهای با سطح درآمد متوسط است. زندگی در استان‌های با اجاره خانه بالاتر و مقدار کمتر از ارزش اضافه شده در تاسیس کارخانه‌ها بطور معکوس با تعداد بچه‌ها رابطه دارد.

عباسی‌شوازی و خانی (۱۳۹۵) رابطه بین ناامنی اقتصادی و ایده‌آل‌های باروری را در میان دو نسل مادران و فرزندان جوان هرگز ازدواج‌نکرده در شهرستان سنندج بررسی کردند. نتایج

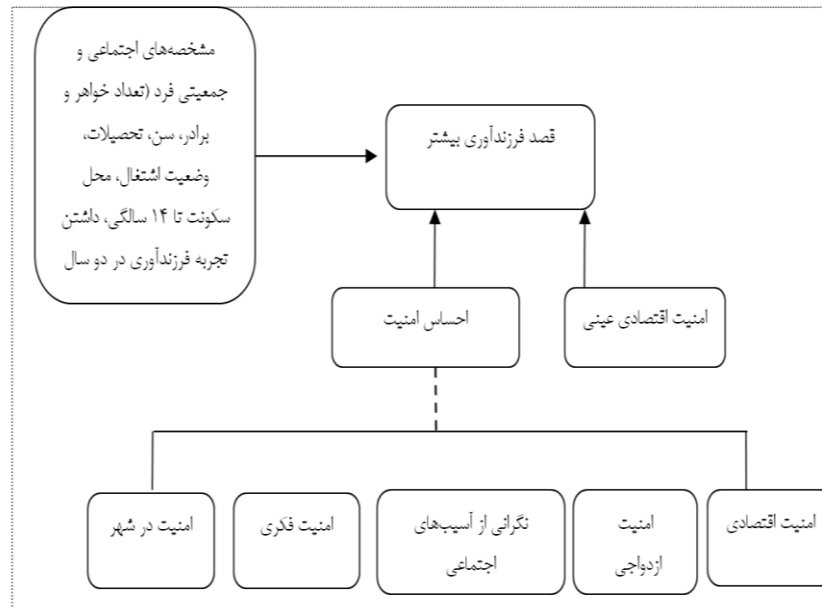
1 Mills & Blossfeld

2 Cohabitation

حاکمی از تأثیر معنی‌دار ناامنی اقتصادی بر ایده‌آل‌های باروری پایین هر دو گروه بوده است. زنان در خانوارهایی که با ناامنی اقتصادی بالاتر و فاصله بیشتری در بین واقعیات و انتظارات اقتصادی خود مواجه بوده‌اند، فرزندان کمتری را به‌عنوان ایده‌آل مد نظر داشته‌اند. در همان خانوارها، جوانان نیز سنین بالاتر را برای ازدواج ایده‌آل دانسته‌اند.

ترابی و مسکزاده (۱۳۹۶) به بررسی رابطه بین شاخص‌های جامعه مخاطره‌آمیز با میانگین سن زنان و مردان در نخستین ازدواج پرداختند و از داده‌های سرشماری سال ۱۳۹۰ در سطح شهرستان استفاده نمودند. نتایج نشان می‌دهد که این شاخص‌ها نسبت درخور توجهی از تفاوت‌های شهرستانی موجود در سن ازدواج را تبیین می‌کند. شاخص‌های اقتصادی از جمله میزان بیکاری و میزان بیکاری بین افراد دارای تحصیلات عالی با میانگین سن زنان و مردان در نخستین ازدواج بیشترین رابطه مستقیم را دارند.

در مجموع بررسی مطالعات مرتبط با باروری پایین نشان می‌دهد امنیت در ترکیب با دیگر مشخصه‌های اجتماعی جمعیتی می‌تواند بر نیت و رفتارهای باروری تأثیر بگذارد و قصد فرزندآوری با مجموعه‌ای از ویژگی‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی و همچنین مشکلات اقتصادی و بی‌اطمینانی از آینده مرتبط است. مدل مفهومی این پژوهش نیز بر اساس مباحث نظری و تجربی فوق طراحی شده است (نمودار ۱). بر این اساس فرض می‌شود، امنیت در ترکیب با دیگر عوامل می‌تواند شکل‌گیری نیت باروری سطح پایین را در شهر تهران توضیح دهد. بر این اساس متغیر کلیدی مطالعه احساس امنیت در پنج بعد احساس امنیت اقتصادی، امنیت ازدواجی، امنیت فکری، امنیت در شهر، نگرانی از آسیب‌های اجتماعی (اخلاقی) می‌باشد. همچنین به دلیل اهمیت عوامل اقتصادی بر نیت و رفتارهای باروری، تأثیر وجه عینی امنیت اقتصادی نیز مورد آزمون قرار می‌گیرد. علاوه بر فرض کلی تأثیر مولفه‌های مختلف مرتبط با امنیت، فرض می‌شود مشخصه‌های اجتماعی جمعیتی، نظیر سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، محل سکونت تا ۱۴ سالگی، تعداد خواهر و برادر پاسخگو، داشتن تجربه فرزندآوری در دو سال گذشته، رابطه معنی‌داری با نیت باروری زنان شهر تهران دارد.

نمودار ۱. مدل مفهومی تعیین‌کننده‌های قصد باروری در شهر تهران

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ روش، کمی، و از نوع تحلیل داده‌های ثانویه است. بدین منظور از بخشی از داده‌های طرح تحولات باروری در ایران و از اطلاعات ۴۱۷ زن همسر دار ۴۹-۱۵ ساله در شهر تهران استفاده شده است (عباسی‌شوازی و همکاران ۱۳۹۸).

متغیر وابسته قصد فرزندآوری (بیشتر) است و به تصمیم افراد برای باروری در آینده اشاره دارد و سوالاتی که از افراد پرسیده شد عبارت بود از اینکه علاوه بر فرزندان که دارید در دو، سه، پنج سال آینده آیا قصد فرزندآوری دارید؟ و یا اینکه چنانچه بدون فرزند باشند در دو، سه، پنج سال آینده آیا قصد فرزندآوری دارید؟ افرادی که در همه این زمان‌ها قصد فرزندآوری نداشتند، کد صفر و افرادی که قصد فرزندآوری داشتند، کد ۱ داده شد. بنابراین این متغیر به دو

مقوله قصد داشتن فرزندآوری در آینده و نداشتن قصد فرزندآوری دسته بندی شده که به ترتیب کد ۱ و صفر داده شده است.

متغیر کلیدی تحقیق احساس امنیت است. برای اندازه گیری آن، بر اساس مطالعات پیشین ۲۰ گویه مشخص گردید (رازقی نصرآباد و رحیمی ۱۳۹۷). برای سنجش روایی ابزار تحقیق از اعتبار سازه و تحلیل عاملی^۱ در زمان تحلیل داده ها استفاده شد. مقدار آزمون بارتلت برابر با ۵۶۷۶/۸۲۳ با بود که در سطح $P < 0/000$ معنادار بود و ضریب KMO نیز برای این تحلیل برابر با ۰/۸۴۴ بود و نشان داد که داده ها برای تحلیل عاملی مناسب است. بر پایه نتایج تحلیل عاملی با استفاده از روش تحلیل مولفه های اصلی و با چرخش واریمکس، پنج عامل با ارزش ویژه بزرگتر از یک استخراج شد (رازقی نصرآباد و رحیمی ۱۳۹۷). برای سنجش این متغیر از افراد خواسته شد که در رابطه با هر عبارت سطح نگرانی خود را مشخص کنند افرادی که گزینه اصلا را انتخاب کرده بودند، نمره ۵ و کسانی که گزینه خیلی زیاد را انتخاب کرده بودند نمره ۱ را گرفتند جدول ۱ گویه ها، طیف پاسخگویی را در شاخص های مورد نظر نشان می دهد.

همچنین متغیر امنیت اقتصادی عینی به دلیل اهمیت آن در تصمیم گیری های باروری (فلن و اولاد ۲۰۱۸) به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد. با استناد به مطالعات پیشین (وسترن و همکاران ۲۰۱۲؛ فلن و اولاد ۲۰۱۸؛ پرلی هریس ۲۰۰۸؛ مولدر و بیلاری ۲۰۱۰؛ سوبوتکا و همکاران ۲۰۱۰) در سنجش امنیت اقتصادی عینی سه جنبه وضعیت اقتصادی درک شده، سطح درآمد خانوار، و وضعیت مالکیت مسکن مد نظر قرار گرفت. از ترکیب سه متغیر فوق، شاخص امنیت اقتصادی عینی خانوار در مقیاس فاصله ای ساخته شد دامنه نمرات بین ۳ تا ۹ بدست آمد. سایر متغیرهایی که اثر آن ها روی قصد فرزندآوری آزمون شد عبارتند از سن زن و شوهرش، سطح تحصیلات، تجربه حاملگی در دو سال گذشته، وضعیت اشتغال، نسبت خویشاوندی با همسر، تعداد فرزندان در حال حاضر زنده. به منظور آزمون اثر این متغیرها و همچنین ابعاد مختلف احساس امنیت بر قصد باروری، با توجه به دو وجهی بودن متغیر تابع، در تحلیل چند متغیره از رگرسیون لجستیک استفاده می شود.

جدول ۱. تعریف عملیاتی شاخص‌های احساس امنیت و امنیت اقتصادی، داده‌های پیمایش در شهر تهران.

۱۳۹۶

نوع متغیر	سؤال یا گویه	طیف پاسخگویی	آلفای کرونباخ
احساس امنیت در شهر	نگرانی از بیرون رفتن از منزل در هنگام شب، به تنهایی مسافرت رفتن، خالی گذاشتن منزل و احتمال دزدی، فرستادن کودکان به مدرسه در مسیر طولانی	۱. خیلی زیاد تا ۵. اصلا	۰/۷۴۵
احساس امنیت فکری	نگرانی از بیان راحت عقاید و باورها، بحث و گفتگو در مورد مسائل و مشکلات جامعه، حضور در محافل و فعالیت‌های اجتماعی، فاش شدن رازها و مسائل شخصی در صورت صحبت با دیگران	۱. خیلی زیاد تا ۵. اصلا	۰/۹۳۵
احساس امنیت ازدواجی	نگرانی از عدم تفاهم در زندگی مشترک، برقراری ارتباط عاطفی همسر با افراد دیگر در بیرون از منزل، بی تفاوتی همسر نسبت به مسائل زندگی و فرزندان، نگرانی از جدایی و یا طلاق از همسر	۱. خیلی زیاد تا ۵. اصلا	۰/۷۹۹
احساس نگرانی از آسیب‌های اجتماعی (امنیت اخلاقی)	نگرانی از بالا رفتن سن ازدواج جوانان، اعتیاد و مصرف مواد مخدر در جامعه، رفتارهای پر خطر جنسی در بین جوانان، دسترسی آسان به اطلاعات، سایت‌ها و شبکه‌های غیر اخلاقی	۱. خیلی زیاد تا ۵. اصلا	۰/۸۸۰
احساس امنیت اقتصادی	نگرانی از هزینه‌های مسکن از قبیل اجاره، رهن و یا پرداخت وام مسکن، هزینه‌های تحصیلی فرزندان، بی ثباتی و افزایش قیمت‌ها، آینده شغلی فرزندان	۱. خیلی زیاد تا ۵. اصلا	۰/۸۸۰
امنیت اقتصادی عینی خانوار	وضعیت مالکیت مسکن: ملکی (۳)، مجانی (۲) رهن یا اجاره (۱) سطح درآمد: ۳ میلیون و بالاتر (۳)، ۱۲۵۰۰۰۰ تا ۳۰۰۰۰۰۰ (۲)، کمتر از ۱۲۵۰۰۰۰ (۱) وضعیت اقتصادی خانوار نسبت به ۵ سال گذشته: خوب (۳)، متوسط (۲)، بد (۱)	-	-

یافته‌ها

جدول ۲. میانگین نمره پاسخگویان در ابعاد مختلف احساس امنیت و امنیت اقتصادی عینی را نشان می‌دهد. در هر یک از ابعاد، نمره احساس امنیت، طیفی از ۴ الی ۲۰ را در بر می‌گیرد. نمرات بین ۴ تا ۹/۳ بیانگر، احساس امنیت پایین، نمرات بین ۹/۳ تا ۱۴/۶ بیانگر احساس امنیت متوسط و نمرات بالای ۱۴/۶ نشان‌دهنده احساس امنیت بالا می‌باشد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، کمترین احساس امنیت در نمونه مورد بررسی مربوط به احساس امنیت اقتصادی با نمره ۶/۶۷ است و پس از آن، احساس امنیت اخلاقی با نمره ۷/۴۴ قرار دارد. در سایر ابعاد احساس امنیت سطح متوسطی از احساس امنیت وجود دارد. به‌نحوی که نمره احساس امنیت فکری و ازدواجی در حد متوسط رو به بالا و نمره احساس امنیت در شهر، در حد متوسط رو به پایین قرار دارد. میانگین شاخص امنیت اقتصادی عینی جامعه مورد بررسی نیز ۶/۰۱ بدست آمد که نشان می‌دهد امنیت اقتصادی عینی زنان در سطح متوسط قرار دارد.

جدول ۲. توصیف زنان ۴۹-۱۵ ساله دارای همسر بر اساس ابعاد مختلف احساس امنیت - شهر تهران، ۱۳۹۶

ابعاد احساس امنیت	تعداد گویه‌ها	طیف نمرات	میانگین	میانه	مد	حداقل	حداکثر
امنیت در شهر	۴	۴-۲۰	۱۱/۸۳	۱۲	۱۰	۶	۲۰
امنیت فکری	۴	۴-۲۰	۱۳/۸۵	۱۴	۲۰	۴	۲۰
امنیت ازدواجی	۴	۴-۲۰	۱۲/۳۹	۱۲	۲۰	۴	۲۰
امنیت اخلاقی (آسیب‌های اجتماعی)	۴	۴-۲۰	۷/۴۴	۷	۴	۴	۲۰
امنیت اقتصادی	۴	۴-۲۰	۶/۶۷	۵	۴	۴	۲۰

براساس نتایج ۵۳ درصد از زنان قصد فرزندآوری بیشتر دارند و ۴۷ درصد قصد داشتن فرزند بیشتر را ندارند. نمودار ۲ قصد فرزندآوری زنان را بر اساس تعداد فرزندان موجود را نشان می‌دهد. حدود ۹۴ درصد از افراد بدون فرزند، قصد فرزندآوری دارند و فقط حدود ۶

درصد از زنانی که در زمان تحقیق بدون فرزند بودند، اظهار داشته‌اند که قصد داشتن فرزند را ندارند و به عبارتی قصد بی‌فرزندی دارند. همچنین ۶۳/۶ درصد از افراد تک‌فرزند، نیز قصد دارند فرزند دیگری داشته باشند. با افزایش تعداد فرزندان از درصد افرادی که قصد فرزندآوری دارند کاسته شده است. برای مثال تنها ۲۱/۵ درصد از زنان دارای دو فرزند و ۱۰/۹ درصد از زنان دارای سه فرزند، قصد دارند که فرزند دیگری به دنیا بیاورند.

نمودار ۲. قصد فرزندآوری زنان ۱۵-۴۹ ساله دارای همسر بر اساس تعداد فرزندان موجود- شهر تهران، ۱۳۹۶

جدول ۳. نمره احساس امنیت را بر حسب قصد فرزندآوری بیشتر زنان نشان می‌دهد. بین دو گروه از افرادی که قصد فرزندآوری داشتند، با افرادی که قصد فرزندآوری نداشتند به لحاظ آماری تنها در بعد احساس امنیت اخلاقی (آسیب‌های اجتماعی) تفاوت‌ها معنی‌دار است. میانگین نمره این شاخص برای افرادی که قصد فرزندآوری داشتند، ۸/۲۱ می‌باشد. در حالی که افرادی که قصد فرزندآوری ندارند، میانگین نمره شاخص ۶/۸۵ می‌باشد. بر اساس این یافته امنیت اخلاقی بیشتر و یا به عبارتی نگرانی کمتر افراد از آسیب‌های باعث می‌شود افراد قصد فرزندآوری بیشتر داشته باشند.

جدول ۳. مقایسه میانگین نمره احساس امنیت بر حسب قصد فرزندآوری بیشتر زنان ۴۹-۱۵ ساله دارای

همسر - شهر تهران، ۱۳۹۶

P- value	اختلاف میانگین‌ها	نداشتن قصد فرزندآوری	قصد داشتن فرزندآوری	ابعاد احساس امنیت
۰/۵۱۷	۰/۲۶۹۰	۱۰/۶۸	۱۰/۹۴	امنیت در شهر
۰/۸۸۴	۰/۰۶۰۷	۱۳/۸۰	۱۳/۸۶	امنیت فکری
۰/۰۶۳	۱/۰۵۰۸	۱۳/۰۱	۱۱/۹۶	امنیت ازدواجی
۰/۰۰۰	۱/۳۵۶	۶/۸۵	۸/۲۱	امنیت اخلاقی
۰/۲۱۴	۰/۴۲۶۷	۶/۵۴	۶/۹۶	امنیت اقتصادی

بررسی قصد فرزندآوری بیشتر بر حسب مشخصه‌های اقتصادی اجتماعی در جدول ۳ گزارش شده است. نتایج نشان داد که متغیرهای سن، تحصیلات، سن همسر، داشتن تجربه حاملگی در دو سال گذشته رابطه معنی داری با قصد فرزندآوری دارند به عبارتی زنانی که خود و یا همسران‌شان در سنین پایین‌تری هستند، و زنان با تحصیلات دانشگاهی، زنان بدون فرزند یا تک‌فرزند و زنانی که تجربه حاملگی در دو سال گذشته نداشته‌اند، قصد داشتن فرزند بیشتر را دارند. در واقع این‌ها کسانی هستند که یا ازدواج و فرزندآوری خود را به تاخیر انداخته و یا در سال‌های نخست ازدواج خود هستند. همچنین زنانی که شاغل هستند بیشتر از گروه‌های متناظر خود قصد فرزندآوری دارند، با این حال تفاوت‌ها چندان قابل توجه نیست و نتایج آزمون آماری نیز رابطه معنی داری را نشان نمی‌دهند.

جدول ۵. توزیع درصدی زنان دارای همسر ۴۹-۱۵ ساله بر اساس قصد فرزندآوری بیشتر و ویژگی‌های

اجتماعی جمعیتی - شهر تهران، ۱۳۹۶

متغیر	طبقه	قصد دارد	قصد ندارد	تعداد	آزمون آماری
گروه سنی	۱۵-۲۴	۸۸	۱۲	۲۵	Chi-square=۱۲۵/۶۶ Sig= ۰/۰۰۱ Cramer's V=۰/۵۴۹ Sig= ۰/۰۰۱
	۲۵-۲۹	۷۸/۸	۲۱/۲	۸۵	
	۳۰-۳۴	۶۴/۵	۳۵/۵	۹۳	
	۳۵-۳۹	۳۲/۴	۶۷/۶	۱۰۵	
	۴۰-۴۴	۱۲/۹	۸۷/۱	۶۲	
	۴۵-۴۹	۱۰/۶	۸۹/۴	۴۷	

ادامه جدول ۵. توزیع درصدی زنان دارای همسر ۴۹-۱۵ ساله بر اساس قصد فرزندآوری بیشتر و

ویژگی‌های اجتماعی جمعیتی - شهر تهران، ۱۳۹۶

متغیر	طبقه	قصد دارد	قصد ندارد	تعداد	آزمون آماری
تحصیلات	دیپلم	۳۸/۵	۶۱/۵	۲۵۶	Chi-square=۱۷/۰۱ Sig= ۰/۰۰۱
	دانشگاهی	۵۹/۶	۴۰/۴	۱۶۱	Gamma=۰/۳۱۶ Sig= ۰/۰۰۱
وضعیت اشتغال	شاغل	۵۲/۹	۴۷/۱	۷۰	Chi-square=۰/۱۴۰ Sig= ۰/۲۸۴
	غیر شاغل	۴۵/۸	۵۴/۲	۳۴۷	Gamma=-۰/۱۴۰ Sig= ۰/۲۸۴
تجربه حاملگی در دو سال گذشته	بله	۴۱/۴	۵۸/۶	۱۰۷	Chi-square=۹/۶۰۵ Sig= ۰/۰۰۲
	خیر	۵۹/۰	۴۱/۰	۳۱۰	Gamma =۰/۳۴۲ Sig= ۰/۰۰۲
سن شوهر در زمان تحقیق	کمتر از ۳۰	۸۰/۹	۱۹/۱	۴۷	Chi-square=۱۰۸/۳۰۲ Sig= ۰/۰۰۱ Cramer's V=۰/۵۱۰ Sig= ۰/۰۰۱
	۳۰-۳۴	۷۹/۱	۲۰/۹	۸۶	
	۳۵-۳۹	۴۸/۴	۵۱/۶	۹۵	
	۴۰-۴۴	۳۱/۲	۳۸/۸	۷۷	
	۴۵-۴۹	۲۵/۵	۷۴/۵	۵۱	
نسبت خویشاوندی با همسر	خویشاوند	۴۹/۱	۵۰/۹	۱۰۶	Chi-square=۰/۲۴۱ Sig= ۰/۳۵۲
	غیر خویشاوند	۴۶/۳	۵۳/۷	۳۱۱	Gamma=-۰/۰۵۵ Sig= ۰/۶۲۴
تعداد فرزندان	۰	۹۳/۸	۶/۳	۶۴	Chi-square=۱۳۷/۰۹۳ Sig= ۰/۰۰۰ Cramer's V=۰/۵۷۳ Sig= ۰/۰۰۱
	۱	۶۳/۶	۳۶/۴	۱۵۴	
	۲	۲۱/۵	۷۸/۵	۱۵۸	
	۳ و بالاتر	۱۰/۹	۸۹/۱	۴۶	
کل		۵۳	۴۷	۴۱۷	

به منظور تعیین اثر متغیرهای فوق و همچنین ابعاد مختلف احساس امنیت از رگرسیون لجستیک استفاده گردید. تحلیل مورد نظر در سه مدل برازش و نتایج در جدول ۵ ارائه شده است. در این جدول مقادیر (-2LL) -2 Log Likelihood؛ کای اسکوار مدل و ضریب تعیین (یا R^2) گزارش شده است. این شاخص‌ها، همگی بیانگر درجه برازش مدل رگرسیون لجستیک هستند.

متغیرهای جمعیتی شامل، سن، تحصیلات، تعداد خواهر و برادر و سن همسر در مدل اول وارد معادله شد. نتایج حاکی از رابطه معنی‌دار سن زنان و سطح تحصیلات زنان با قصد فرزندآوری بیشتر است و بر اساس مقادیر ضریب تبیین این دو متغیر حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد احتمال قصد فرزندآوری را پیش بینی می‌کنند. در این مدل مقدار بتای متغیر سن زن کمتر از ۱ بوده و نشان می‌دهد با افزایش سن احتمال داشتن قصد فرزند (دیگر) کاهش می‌یابد ($P=0.000$, $OR=0.865$). سطح تحصیلات نیز با قصد فرزندآوری رابطه معنی‌داری دارد و بر اساس مقادیر نسبت برابری احتمال قصد فرزندآوری بیشتر زنان با تحصیلات دانشگاهی، $1/69$ برابر زنان با تحصیلات دیپلم و کمتر است.

در مدل دوم متغیر تجربه حاملگی در دو سال قبل و تعداد فرزندان در حال حاضر زنده (موجود) وارد مدل شدند. نتایج نشان داد تعداد فرزندان در حال حاضر زنده اثر معنی‌داری بر قصد فرزندآوری دارد و زنان بدون فرزند و زنان دارای یک فرزند در مقایسه با زنان دارای ۳ فرزند و بیشتر، احتمال بسیار بالایی برای داشتن قصد فرزندآوری دارند. اما در میان زنان دارای دو فرزند تفاوت‌ها معنی‌دار نیست. تغییرات Nagelkerke R Square نیز حاکی از این است که مقدار این شاخص از $0/407$ به $0/508$ افزایش یافته است لذا با ورود متغیر تعداد فرزندان بهبود قابل توجهی در مدل حاصل می‌شود و ضریب تبیین افزایش می‌یابد. در این مدل نیز متغیر سن همچنان معنی‌داری خود را حفظ کرد و مقدار بتا از $0/865$ به $0/898$ رسید. اما نتایج مربوط به سطح تحصیلات نشان می‌دهد با ورود متغیر تعداد فرزندان به مدل سطح تحصیلات معنی‌داری خود را از دست می‌دهد و نسبت برتری از $1/694$ به $0/921$ کاهش می‌یابد.

در مدل سوم متغیر امنیت اقتصادی عینی و ابعاد مختلف احساس امنیت وارد معادله گردید. از بین ابعاد مختلف احساس امنیت، متغیر امنیت اخلاقی اثر معنی‌داری بر قصد فرزندآوری داشت و مقادیر نسبت برتری نشان داد که با افزایش هر یک واحد به شاخص اطمینان در مورد آسیب‌های اجتماعی، احتمال قصد داشتن فرزند بیشتر افزایش می‌یابد ($P=0.033$, $OR=1.083$). بعلاوه متغیر شاخص امنیت اقتصادی عینی نیز تاثیر افزایشی معنی‌داری بر متغیر تابع دارد. با افزایش هر یک

واحد به شاخص امنیت اقتصادی عینی، احتمال قصد فرزندآوری (داشتن فرزند دیگر) افزایش می‌یابد. با این حال تغییرات Nagelkerke R Square در مدل نهایی نشان می‌دهد مقدار تبیین مدل با ورود متغیرهای امنیت اقتصادی عینی (درک شده) و احساس امنیت اخلاقی افزایش اندکی یافته و از ۰/۵۰۸ به ۰/۵۳۳ رسیده است. در این مدل نیز متغیر سن همچنان معنی‌داری خود را حفظ کرد و مقدار بتا از ۰/۸۶۵ به ۰/۸۹۷ رسید. بنابراین زنان در این مطالعه سن را به عنوان یک عامل محدودکننده باروری می‌دانند ($P=0.011$). نتایج مربوط به تعداد فرزندان در حال حاضر زنده نشان می‌دهد که زنان بدون فرزند و زنان دارای یک فرزند در مقایسه با زنان دارای ۳ فرزند و بیشتر، احتمال بسیار بالایی برای داشتن قصد فرزندآوری دارند. اما در میان زنان دارای دو فرزند تفاوت‌ها معنی‌دار نیست. بنابراین بر اساس مدل نهایی احتمال قصد فرزندآوری بیشتر توسط متغیرهای سن زنان، تعداد فرزندان موجود، احساس امنیت اخلاقی (اطمینان از آسیب‌های اجتماعی) و امنیت اقتصادی درک شده، پیش‌بینی می‌شوند لیکن تاثیر متغیرهای مرتبط با امنیت در مقایسه با متغیر سن زنان و تعداد فرزندان اندک است. در مجموع مقدار کای اسکویر مدل حاکی است که تاثیر متغیرهای مستقل وارد شده در مدل و ارتباط آن‌ها با قصد داشتن فرزند بیشتر در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است و این مدل می‌تواند حدوداً ۵۳٪ از تغییرات قصد داشتن فرزند بیشتر را در بین زنان دارای همسر در شهر تهران تبیین کند.

جدول ۴. نتایج برازش مدل رگرسیون لجستیک قصد فرزندآوری زنان ۴۹-۱۵ ساله دارای همسر - شهر

تهران، ۱۳۹۶

مدل ۳		مدل ۲		مدل ۱		متغیرها
معنی‌داری	نسبت برتری	معنی‌داری	نسبت برتری	معنی‌داری	نسبت برتری (OR)	
۰/۰۱۱	۰/۸۹۷	۰/۰۰۸	۰/۸۹۸	۰/۰۰۱	۰/۸۹۵	سن
۰/۳۰۷	۰/۷۲۶	۰/۷۷۷	۰/۹۲۱	۰/۰۳۶	۱/۶۹۴	تحصیلات دانشگاهی
۰/۹۸۴	۰/۹۹۹	۰/۹۶۹	۰/۹۹۸	۰/۸۲۸	۰/۹۸۸	تعداد خواهر و برادر
۰/۲۳۹	۰/۹۵۹	۰/۳۴۱	۰/۹۶۸	۰/۱۱۰	۰/۹۵۰	سن همسر

ادامه جدول ۴. نتایج برازش مدل رگرسیون لجستیک قصد فرزندآوری زنان ۴۹-۱۵ ساله دارای همسر -

شهر تهران، ۱۳۹۶

مدل ۳		مدل ۲		مدل ۱		متغیرها
معنی داری	نسبت برتری	معنی داری	نسبت برتری	معنی داری	نسبت برتری (OR)	
۰/۶۰۰	۰/۸۴۶	۰/۵۵۵	۰/۸۳۵			تجربه حاملگی در دو سال گذشته
۰/۰۰۰	۳۹/۱۰	۰/۰۰۰	۳۴/۳۲۶			بی فرزند
۰/۰۰۱	۶/۱۶	۰/۰۰۳	۵/۰۷۳			تعداد فرزندان در حال حاضر زنده
۰/۴۲۵	۱/۵۴	۰/۴۸۴	۱/۴۵			داشتن یک فرزند زنده
						داشتن دو فرزند زنده
۰/۰۴۶	۱/۲۳۲					امنیت اقتصادی عینی
۰/۰۳۳	۱/۰۸۳					احساس امنیت اخلاقی
-2loglikelihood= ۳۷۲/۶۱ Cox&snell R square= ۰/۳۹۹ Nagelkerke R Square= ۰/۵۳۳ Chi square= ۲۱۸/۱۷۷ Sig= ۰/۰۰۰	-2loglikelihood= ۳۸۵/۸۹۲ Cox&snell R square= ۰/۳۸۰ Nagelkerke R Square= ۰/۵۰۸ Chi square= ۲۰۴/۹۰۴ Sig= ۰/۰۰۰	-2loglikelihood= ۴۳۵/۰۴۵ Cox&snell R square= ۰/۳۰۴ Nagelkerke R Square= ۰/۴۰۷ Chi square= ۱۵۵/۷۵ Sig= ۰/۰۰۰				

نتیجه گیری

هدف اساسی این تحقیق، بررسی تأثیر احساس امنیت بر قصد باروری زنان ساکن در شهر تهران بود. چارچوب نظری این مقاله برگرفته از تبیین‌های عقلانی و اجتناب از خطر (مکدونالد ۲۰۰۲؛ ۲۰۰۶) بود. در این چارچوب فرض می‌شود احساس خطر و بی‌اطمینانی از شرایط اقتصادی اجتماعی در ترکیب با سایر عوامل اجتماعی باعث می‌شود که افراد فرزند کمتری داشته باشند.

متماایل به داشتن فرزند کمتری باشند، و یا تشکیل خانواده و داشتن فرزند (بیشتر) را به آینده دورتر محول سازند. بر این اساس در این مطالعه قصد باروری زنان در شهر تهران بر حسب احساس امنیت، امنیت اقتصادی درک شده و ویژگی‌های جمعیتی اجتماعی آنان مورد ارزیابی قرار گرفت.

نتایج نشان داد، ۵۳ درصد از زنان در نمونه مورد مطالعه، قصد فرزندآوری بیشتر داشتند. همسو با نظریه فلن و اولا (۲۰۱۸: ۷۹۶) نیات باروری زنان در شهر تهران با ویژگی‌های فردی، اجتماعی و همچنین امنیت اقتصادی عینی و ذهنی مرتبط است. زنانی که خود و یا همسران‌شان در سنین پایین‌تری هستند، و زنان با تحصیلات دانشگاهی، زنان بدون فرزند یا تک‌فرزند و زنانی که تجربه حاملگی در دو سال گذشته نداشته‌اند، قصد داشتن فرزند بیشتر را دارند. تاثیر قوی سن زنان بر قصد فرزندآوری، همسو با سایر مطالعات (اسپیژر و لنس ۲۰۱۵) مرتبط با قصد باروری است. بر این اساس می‌توان گفت با افزایش سن زنان احتمال قصد فرزندآوری کاهش می‌یابد این ارتباط ممکن است با تحقق آرمان‌های باروری زنان، ترس از خطرات بهداشتی حاملگی در سن بالا و ... همراه باشد.

یافته‌ها نشان داد سطح تحصیلات نیز با قصد فرزندآوری رابطه معنی‌داری دارد. احتمال قصد فرزندآوری بیشتر زنان با تحصیلات دانشگاهی، بیشتر از زنان تحصیلات دیپلم و کمتر است. قصد فرزندآوری زنان با تحصیلات دانشگاهی می‌تواند با تاثیر جبران^۱ تبیین شود. در این گروه از زنان کسانی هستند که به دلیل تحصیل، یا ازدواج و فرزندآوری خود را به تاخیر انداخته و یا تولد دومین فرزند را به تاخیر انداخته‌اند و اکنون تصمیم دارند تاخیر را جبران نمایند، لذا قصد فرزندآوری دارند. در این باره نتایج کانترووا^۲ (۲۰۰۴: ۱۸۲) و هانک^۳ (۲۰۰۲: ۲۹۴) نیز نشان داد که زنان تحصیل کرده‌تر که ازدواج خود را به تاخیر انداخته‌اند، بعد از ازدواج قصد فرزندآوری دارند. تبیین قصد فرزندآوری زنان با تحصیلات بالاتر با تاثیر جبران پیوند دارد. به ویژه چنانچه مجرد، بی‌فرزندی و یا کم‌فرزندی به لحاظ فرهنگی کمتر پذیرفته شده

1 Catch- up effect

2 Kantorova

3 Hank

باشد. در ایران نیز در مطالعات مربوط به تبیین تاخیر در فرزندآوری زنان با تحصیلات عالی، مشخص شد این گروه از افراد پس از اینکه توانستند بر موانع فرزندآوری فایق آیند، با فاصله گذاری کمتر بین ازدواج و فرزندآوری و یا بین مولید، باروری خود را تکمیل می‌کنند. با این حال رابطه تحصیلات با قصد فرزندآوری زمانی که با تعداد فرزندان واقعی کنترل می‌شود، از بین می‌رود این یافته بر تحلیل فوق در مورد تاثیر جبران صحه می‌گذارد. به عبارتی می‌توان استنباط کرد داشتن احتمال بیشتر قصد فرزندآوری زنان با سطح تحصیلات دانشگاهی تحت تاثیر تعداد فرزندان در حال حاضر زنده است. بنابراین تعداد فرزندان در قید حیات عامل تعیین‌کننده قوی برای قصد فرزندآوری در آینده است به نحوی که زنان بدون فرزند و زنان دارای یک فرزند بیشتر از سایرین قصد فرزندآوری دارند. این یافته همسو با سایر مطالعات است و حاکی از این است که زنان در این مطالعه تا رسیدن به ایده‌آل و هنجار باروری دو فرزند که در جامعه ایران حاکم است (رازقی نصرآباد و عباسی شوازی ۲۰۲۰، کاظمی پور و همکاران ۱۳۹۴) قصد ادامه فرزندآوری دارند.

یافته‌ها همچنین نشان داد در بعد ذهنی امنیت، احساس امنیت اخلاقی (آسیب‌های اجتماعی) نیز تاثیر افزایشی بر قصد باروری زنان دارد. نگرانی از آسیب‌های اجتماعی شامل نگرانی از شیوع اعتیاد جوانان، شیوع رفتارهای پرخطر جنسی، طلاق در جامعه و ... باعث می‌شود حتی در بین کسانی که به لحاظ اقتصادی شرایط مناسبی دارند تصمیم‌گیری برای فرزندآوری چالش برانگیز شود و افرادی که نگرانی بیشتری از شیوع آسیب‌های اجتماعی داشته باشند، به دلیل ناامن تلقی کردن شرایط جامعه، قصد فرزندآوری بیشتر ندارند. این یافته با مطالعاتی که در کشورهای اروپای شرقی (پرلی هریس ۲۰۰۸؛ کوهلر و کوهلر ۲۰۰۲) انجام شده همسو است.

در بعد عینی، امنیت اقتصادی درک شده تاثیر معنی‌داری بر قصد باروری داشته و حتی با کنترل سایر متغیرها، با افزایش امنیت اقتصادی عینی، احتمال قصد داشتن فرزند دیگر افزایش می‌یابد. این یافته همخوانی نتایج را با رویکرد اجتناب از خطر و مطالعات پیشین (لیتابلایر و سالیس ۲۰۱۳؛ آدسرا ۲۰۰۶؛ مودنا و همکاران ۲۰۱۲؛ سوبوکا و همکاران ۲۰۱۰؛ عباسی شوازی و خانی ۱۳۹۶) نشان می‌دهد. در این مطالعه میانگین شاخص امنیت اقتصادی درک شده در کل

خانوارهای نمونه ۶/۰۱ است. ۴۴ درصد افراد صاحب خانه ملکی نمی‌باشند، و ۷۳ درصد از خانوارها درآمد کمتر از ۳ میلیون دارند. بر این اساس مشکلات دسترسی به مسکن، کاهش توان اقتصادی و سطح درآمدی پایین خانوارها قصد فرزندآوری در شهر تهران را تحت تاثیر قرار می‌دهد. مشکلات دسترسی به مسکن یک عامل اساسی قصد پایین باروری در بسیاری از کشورهای با سطوح باروری خیلی پایین نظیر ایتالیا و اسپانیا نیز می‌باشد (پرلی هریس ۲۰۰۸؛ مولدر و بیلاری ۲۰۱۰).

با توجه به شرایط کنونی جامعه و وضعیت اقتصادی حاکم بر جامعه، نرخ بالای بیکاری، رکود تورم، ... احساس نگرانی از وضعیت اقتصادی خود و فرزندان دور از انتظار نیست و یافته‌ها نیز پایین بودن احساس امنیت اقتصادی در جامعه را نشان داد. تداوم این شرایط، می‌تواند احساس ناامنی و بی‌اطمینانی را در جامعه افزایش دهد. بنابراین به زعم مکدونالد (۲۰۰۲) در حالی که فرزندآوری و حتی داشتن دو فرزند و بیشتر از آرمان‌ها و اهداف افراد جامعه است، در صورت تداوم شرایط اقتصادی ناامن این احتمال وجود دارد که در آینده مبتنی بر شرایط فرصت و ریسک، افراد از اهداف و تصمیمات باروری خود چشم‌پوشی نمایند.

لذا اگر چه مطابق با یافته‌های مطالعه متغیرهای سن و تعداد فرزندان در قید حیات نقش تعیین‌کننده قویتری بر نیت باروری زنان در شهر تهران دارند، با این حال با توجه به رابطه امنیت اقتصادی عینی، و امنیت اخلاقی بر قصد فرزندآوری بیشتر، افزایش باروری به سطح دو فرزند در شهر تهران، نیازمند سیاست‌گذاری‌هایی جهت کاهش هزینه‌های اقتصادی، کاهش بیکاری، هزینه‌های مسکن، تورم و تامین امنیت اجتماعی و اطمینان بخشیدن به خانواده‌ها در جهت آینده فرزندان هستند. در حال حاضر بسیاری از آسیب‌های اجتماعی نظیر، طلاق، سرقت، اعتیاد، رفتارهای پر خطر جنسی و ... افراد جامعه را نگران کرده و به عنوان یک خطر جدی هم در بین عموم جامعه و هم مسئولین مطرح است. در این شرایط وظیفه دولت و سیاست‌گذاران آن است که با اتخاذ سیاست‌های حمایتی همه‌جانبه، و تغییرات نهادی، اطمینان و امنیت را به جامعه بازگردانند و علاوه بر رفع نیازهای اقتصادی جوانان و زوجین در سنین باروری، با ترویج

برنامه‌های تربیتی، فرهنگی، توانمندسازی و ... از تداوم شرایط اقتصادی اجتماعی ناامن، و به نوبه خود استمرار کاهش باروری در شهر تهران و همچنین سایر شهرها جلوگیری نمایند. در چنین وضعیتی با توجه به قصد فرزندآوری بیشتر در زنان تک فرزند و بدون فرزند و ایده‌آل باروری دو فرزند و بالاتر در جامعه می‌توان انتظار داشت با اقدامات مؤثر در جهت کاهش مشکلات اقتصادی در سطح کلان و همچنین در سطح خانواده‌ها و برنامه‌ریزی جهت شیوع کمتر آسیب‌های اجتماعی، شرایط فرزندآوری در کشور تسهیل و شکاف بین باروری ایده‌آل و واقعی کمتر شود.

منابع

- باپیری، امیدعلی، خلیل کمربگی و فرزاد درویشی (۱۳۹۴). "بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان ایلام)". *فرهنگ ایلام*، دوره ۱۶، شماره ۴۶ و ۴۷، صص: ۹۰-۷۵.
- بوزان، باری (۱۳۷)، *مردم، دولتها و هراس*، (ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی)، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۷). "تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی (با تاکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی)". *نامه علوم اجتماعی*، دوره ۱۶ (پیاپی ۳۵)، صص ۱۳۲-۱۱۵.
- ترابی فاطمه، مسگر زاده سجاد (۱۳۹۶). "جامعه مخاطره آمیز و میانگین سن زنان و مردان در نخستین ازدواج در ایران"، *زن در توسعه و سیاست*، دوره ۱۴، شماره ۴، صص: ۴۹۳-۵۱۲.
- جان‌پور محسن، حسین پور مطلق مهدی، و مهناز مهدی عراقی (۱۳۹۲). "تبیین عوامل اجتماعی-سیاسی مؤثر بر امنیت شهر تهران"، *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی ایران*، سال سوم، شماره ۹: صص ۲-۹.
- جهانی دولت‌آباد، اسماعیل و سولماز چمنی (۱۳۹۳). "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در بین شهروندان منطقه ۱۱ شهرداری تهران"، *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی*، سال سوم، شماره ۱۱، صص ۲۴-۷.

- ذاکری هامانه، راضیه، سید علیرضا افشانی و عباس عسکری ندوشن (۱۳۹۱). "بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد"، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۱۳، شماره ۳، صص: ۸۳-۱۱۰.
- رازقی نصرآباد، حجیه بی بی و علی رحیمی (۱۳۹۶) "مطالعه ابعاد احساس امنیت و عوامل جمعیتی- زمینه ای مؤثر بر آن در میان زنان شهر تهران"، *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، دوره ۳، شماره ۲، صص: ۱۱۷-۱۵۱.
- رهنمایی، محمدتقی و سیدموسی پور موسوی (۱۳۸۵). "بررسی ناپایداری امنیتی کلان شهر تهران بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری". *مجله پژوهش‌های جغرافیایی*. شماره ۵۷، صص: ۱۹۳-۱۷۷.
- عباسی شوازی، محمد جلال و خانی، سعید (۱۳۹۵). "ناامنی اقتصادی، ایده‌آل‌های ازدواج و باروری: مطالعه دو نسل مادران و فرزندان در شهرستان سنندج"، *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، دوره ۲، شماره ۲، صص: ۶۳-۱۰۱.
- عباسی شوازی، محمد جلال، رازقی نصرآبادحجیه بی بی و میمنت حسینی چاوشی (۱۳۹۸). *تحولات باروری در پنج استان منتخب ایران ۱۳۹۶*، تهران: موسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور و موسسه ملی تحقیقات سلامت.
- کاظمی پور، شهلا (۱۳۹۴). *بررسی نحوه نگرش جوانان در آستانه ازدواج و زنان همسر دار ۴۹-۱۵ ساله نسبت به فرزندآوری و شناخت عوامل اقتصادی فرهنگی مؤثر بر آن*، تهران: پژوهشکده آمار.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷). *تجدد و تشخیص؛ جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*، (ترجمه ناصر موفقیان)، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۹) *جهان رها شده*، (ترجمه علی اصغر سعیدی و یوسف حاجی عبدالوهاب)، تهران: انتشارات علم و ادب.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۹) *شیب نزولی میزان باروری کل ایران از ۹۶ تا ۹۸*، تهران: مرکز آمار ایران.
در دسترس از آدرس: <https://www.amar.org.ir/news/ID/13003>

- معینی، مریم، پوررضا، ابوالقاسم و فاطمه ترابی (۱۳۹۱). "نقش عوامل اقتصادی و چانه زنی درون خانوار بر تقاضای فرزند دوم در ایران"، *نامه انجمن جمعیت شناسی ایران*، سال هفتم شماره ۱۴، صص: ۱۱۳-۱۳۶.
- Adsera, A. (2006). "An Economic Analysis of the Gap between Desired and Actual Fertility: The case of Spain", *Review Economics of the Household*, Vol.4, Issue.1: 75-95.
- Andorka, R (1978) *Determinants of fertility in Advanced Societies*, Methuen and Co Ltd, London.
- Basten, S., Sobotka, T. and Zeman, K. (2013). "Future fertility in low fertility countries", Vienna Institute of Demography Working Papers, 5/2013.
- Beck, U (1999). *World Risk Society*, Cambridge: Polity Press.
- Becker, G. S. (1960). "An economic analysis of fertility". In G. S. Becker (Ed.), *Demographic and economic change in developed countries* (pp. 209-231). Princeton: Princeton University Press.
- Bernardi, L., Klamer, A. & H. von der Lippe (2008). "Job Insecurity and the Timing of Parenthood: A Comparison between Eastern and Western Germany", *European Journal of Population*, 24:287-313.
- De Lange, M., Wolbers, M. H. J., Gesthuizen, M., and W. C. Ultee (2014) "The Impact of Macro- and Micro-Economic Uncertainty on Family Formation in the Netherlands", *European Journal of Population*, 30(2): 161-185
- Fahlén, S., & Oláh, L. S. (2018). "Economic uncertainty and first-birth intentions in Europe". *Demographic Research*, 39, 795-834.
- Fiori, F., Rinesi, F., Pinnelli, A. and S. Prati (2013). "Economic Insecurity and the Fertility Intentions of Italian Women with One Child", *Population Research and Policy Review*, 32(3): 373-413,
- Hank, k. (2002). "Regional Social Contexts and Individual Fertility Decisions: A Multilevel Analysis of First and Second Births in Western German", *European Journal of Population*, 18(3): 281-299.
- Kantorova, V. (2004). "Family Life Transition of Young Women in a Changing Society: First Unione Formation and Birth of First Child". A dissertation submitted in satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Demography, Charles University in Prague Universite De Parisi - Pantheon - Sorbone.
- Kohler, H. P. and I. Kohler (2002). "Fertility Decline in Russia in the Early and Mid 1990s: The Role of Economic Uncertainty and Labor Market Crisis", *European Journal of Population*, 18(3), 233-262.
- Kohler, H. P., Billari, F. C. & J. A. Ortega (2002) "The Emergence of Lowest-low Fertility in Europe during the 1990s", *Population and Development Review*, 28(4), 641-680.
- Letablier, M. T., and A. Salles (2013) "Labor Market Uncertainties for the Young Workforce in France and Germany: Implications for Family Formation and Fertility", CES Working Papers, Contribution to the GUSTO project, Work Package 3: Individual Pathways to Flexibility and Sustainability in Europe European 7th Framework Programme.

- Lutz, W., Skirbekk, V., Rita Testa, M. (2006). "The low fertility trap hypothesis: Forces that may lead to further postponement and fewer births in Europe". *Vienna Yearbook of Population Research*, 4 :167-192.
- McDonald, P. (2000). "Gender equity in theories of fertility transition". *Population and Development Review* 26(3): 427-439.
- McDonald, P. (2002), "Sustaining fertility through public policy: the range of options", *Population-E*, 57(3).
- McDonald, P. (2006), "Low Fertility and the State: The Efficacy of Policy", *Population and Development Review*, 32(3): 485-510.
- Mills, M., and H. P. Blossfeld (2003), "Globalization, Uncertainty and Changes in Early Life Courses", *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 6(2): 188-218.
- Modena, F., Rondinelli, C., and F. Sabatini (2012), "Economic Insecurity and Fertility Intentions: The Case of Italy", *EERI Research Paper Series 18*, Economics and Econometrics Research Institute (EERI), Brussels.
- Mulder, C.H, and F.C. Billari (2010). "Home-ownership regimes and low fertility". *Housing Studies*, 24 (4): 527-541.
- Perelli-Harris, B. (2006). "The influence of informal work and subjective well-being on childbearing in post-Soviet Russia." *Population and Development Review*. 32:4. 729-753.
- Perelli-Harris, B. (2008). "Ukraine: on the border between old and new." *Childbearing Trends and Policies: Country Case Studies*, edited by Tomas Frejka, Jan Hoem, and Laurent Toulemon. *Demographic Research*. 19:29. 1145 – 1178.
- Razeghi Nasrabad HB, Abbasi-Shavazi, MJ (2020). "Ideal Fertility in Iran: A Systematic Review and Meta-Analysis" *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*. 2020 8(1): 10-18.
- Sobotka, T., Skirbekk, V. and D. Philipov (2010). "Economic Recession and Fertility in the Developed World: A Literature Review", European Commission, Directorate-General "Employment, Social Affairs and Equal Opportunities", Unit E1-Social and Demographic Analysis, Vienna Institute Demography.
- Sobotka, T., Zeman K., and S Basten (2018). "The Low Fertility Future? Projections Based on Different Methods Suggest Long-term Persistence of Low Fertility", Paper presented at *European population conference*, Nov 13, 2018.
- Speizer, I.S., Lance, P. (2015). "Fertility desires, family planning use and pregnancy experience: longitudinal examination of urban areas in three African countries". *BMC Pregnancy Childbirth*, 15: 294: 1-13.
- Thornton, A, Binstock, G, Yount, K, Abbasi-Shavazi, MJ, Ghimiri, D. and Xie, Y. (2012). "International fertility change: New data and insights from the developmental idealism framework", *Demography*, 49(2):677-98
- United Nations (2017). *World Population Prospects 2017 Revision; Key Findings and Advance Tables*, Department of Economic and Social Affairs Population Division.
- Western, B., Bloom, D., Sosnaud, B., and L. Tach (2012) "Economic Insecurity and Social Stratification", *Annual Review of Sociology*, 38, 341-359
  - Wilson, C. (2001). On the scale of global demographic convergence 1950–2000. *Population and Development Review* 27 (1), 155–172.

Original Research Article ■

Socio- Economic Security and Fertility Intention in Tehran City¹

Mohammad Jalal Abbasi-Shavazi², Hajiieh Bibi Razeghi Nasrabad³, Meimanat Hosseini-Chavoshi⁴

Abstract One of the main explanations for low fertility is risk aversion and uncertainty reduction. This study examines the effect of security on fertility intention in the framework of risk aversion and rational choice theory. To this end, a sub-sample of data from the “2017 Iran Fertility Transition Survey” was used. The sample comprised of 417 ever married women aged 15-49 in Tehran city. The results show that 53% of women intend to have more children and the average number of intended children is 2.07. Younger wives and husbands, women with a university degree, childless and single-child women, and women with no pregnancy experience in the past two years are more likely than their counterparts to intend to have more children. Fertility intention is also related with economic security and concerns about social harms. The intention rises with decreasing concerns about social harm and increasing economic security. In the multivariate analysis, these two dimensions of security have little effect on fertility intention as compared to age and the number of children. However, given the intention of childless and single-child women to have more children as well as the existing ideal fertility of more than two children in the society, effective measures in reducing economic problems and social harms would facilitate childbearing conditions and narrow the gap between ideal and actual fertility in the country.

Keywords Feeling of security, Fertility, Objective Economic Security, intention, women, Tehran city

---

Received: 18 December 2019

Accepted: 17 November 2020

1 This paper is extracted from a research project approved by the National Population Studies and Comprehensive Management Institute, entitled “The Impact of Feeling of Security on Fertility Behaviors and Ideals.”

2 Professor of Demography, University of Tehran, Iran & Honorary Professorial Fellow, University of Melbourne, Australia. mabbasi@ut.ac.ir

3 Associate Professor of Demography, National Population Studies and Comprehensive Management Institute, Iran. (Corresponding Author) hajiieh.razeghi@psri.ac.ir

4 Associate Professor of Demography, University of Melbourne, Australia. meimanat.hosseini@unimelb.edu.au

DOI: [10.22034/jPAI.2021.99185.1090](https://doi.org/10.22034/jPAI.2021.99185.1090)